

Υστερόγραφο στο κείμενο

Η κριτική των πολιτικών της ταυτότητας ως κριτική του γενικευμένου διαχωρισμού

Stella Polaris - Shevek

Το κείμενο *Η κριτική των πολιτικών της ταυτότητας ως κριτική του γενικευμένου διαχωρισμού* δημοσιεύτηκε στο πρώτο τεύχος του *Διαλυτικού*. Είναι επίσης αναρτημένο στην ιστοσελίδα του περιοδικού: <https://dialytiko.espinblogs.net>. Σε εκείνο το κείμενο ασχοληθήκαμε με την έννοια της ταυτότητας σε αντιδιαστολή με την έννοια της ολότητας· με το πώς η ταυτότητα αναδείχθηκε μέσα από τα κινήματα του '60 και του '70 και την ήττα τους· με τους φυλετικούς διαχωρισμούς επικεντρώνοντας στην περίπτωση των ΗΠΑ· με την κριτική της έννοιας του προνομίου και της θεωρίας της διαθεματικότητας· καθώς και με την κριτική των πολιτικών της διάδοσης της ενοχής, της καταγγελίας, της ηθικολογίας, της λογοκρισίας και της πολιτικής ορθότητας ως συνηθισμένων πρακτικών στους κύκλους των πολιτικών της ταυτότητας και της διαθεματικότητας. Άξονας της κριτικής μας ήταν ότι η καταβύθιση στις πολιτικές της ταυτότητας βρίσκεται στον αντίποδα αυτού που αποτελεί για εμάς επίδικο των αγώνων: η κατάργηση του καπιταλισμού μέσω του επαναστατικού μετασχηματισμού των κοινωνικών σχέσεων. Αυτό δεν συμβαίνει γιατί ο ρατσισμός, ο σεξισμός ή η καταπίεση των γυναικών δεν είναι υλική πραγματικότητα. Αντιθέτως, **η φυλετική, η έμφυλη και η σεξουαλική καταπίεση είναι συστατικά στοιχεία των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων όπως έχουν διαμορφωθεί ιστορικά**. Οι διαχωρισμοί που απορρέουν συμβάλλουν ενεργά στην αναπαραγωγή του κεφαλαίου. Το μόνο που θα μπορούσε να διακόψει τον φαύλο κύκλο της αναπαραγωγής της καπιταλιστικής κοινωνίας είναι ο αγώνας ενάντια σε αυτούς τους διαχωρισμούς με στόχο την υπέρβασή τους. Η αναζήτηση των κοινωνικών συμφερόντων και επιθυμιών και η οργάνωσή τους προς την κατεύθυνση της υπέρβασης όλων των ταυτοτήτων που μας κρατούν δεμένους στον καπιταλιστικό καταμερισμό της εργασίας.

Μετά από συζητήσεις που έγιναν με συντρόφους και συντρόφισσες πάνω στο κείμενο που δημοσιεύσαμε, διαπιστώσαμε την ανάγκη να διευκρινίσουμε περισσότερο ορισμένα σημεία των κριτικών θέσεών μας. Έτσι προέκυψε αυτό εδώ το κείμενο.

Τόσο το κείμενο *Η κριτική των πολιτικών της ταυτότητας ως κριτική του γενικευμένου διαχωρισμού* όσο και το *Υστερόγραφο* που δημοσιεύουμε στο παρόν τεύχος είναι μια κριτική των πολιτικών της ταυτότητας και της διαθεματικότητας από αντιεξουσιαστική κομμουνιστική σκοπιά. Τα δύο κείμενα αποτελούν μία ενότητα.

«Φανταστείτε ένα υπόγειο το οποίο περιέχει όλους τους ανθρώπους που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση βάσει φυλής, φύλου, τάξης, σεξουαλικής προτίμησης, ηλικίας ή/και σωματικής ικανότητας. Αυτοί οι άνθρωποι στοιβάζονται, πατώντας ο ένας στους ώμους του άλλου, ξεκινώντας από το κάτω μέρος όπου βρίσκονται εκείνοι που μειονεκτούν λόγω μιας πλήρους σειράς παραγόντων, και φτάνοντας μέχρι την κορυφή όπου τα κεφάλια όλων εκείνων που μειονεκτούν λόγω ενός μόνο παράγοντα αγγίζουν το ταβάνι. Το ταβάνι τους χωρίζει από τον επάνω όροφο όπου βρίσκονται μόνο όσοι δεν μειονεκτούν. Προκειμένου να διορθωθούν κάποιες πτυχές της κυριαρχίας, αυτοί που βρίσκονται πάνω από το ταβάνι αποδέχονται από το υπόγειο μόνο όσους μπορούν να ισχυριστούν ότι αν δεν υπήρχε το ταβάνι, τότε θα βρίσκονταν κι αυτοί στο επάνω δωμάτιο. Υπάρχει μια καταπακτή την οποία μπορούν να διασχίσουν όσοι βρίσκονται ακριβώς από κάτω της. Ωστόσο, αυτή η καταπακτή είναι κατά βάση διαθέσιμη μόνο σε εκείνους που φέρουν ένα μόνο φορτίο και κατά τα άλλα βρίσκονται σε προνομιακή θέση σε σχέση με τους από κάτω. Εκείνοι που φέρουν πολλαπλά φορτία συνήθως αφήνονται στο κάτω μέρος, εκτός εάν καταφέρουν με κάποιο τρόπο να εισχωρήσουν στις ομάδες στις οποίες επιτρέπεται να διασχίσουν την καταπακτή».

Kimberlé Crenshaw¹

«Οι Λευκοί που θέλουν να βγουν από τη δικιά τους σκλαβιά, οφείλουν πρώτα πρώτα να ταχθούν με το μέρος της εξέγερσης των Μαύρων, αντιμετωπίζοντάς την όχι ως φυλετική εκδήλωση αλλά ως καθολική άρνηση του εμπορεύματος και τελικά του Κράτους. Η οικονομική και ψυχολογική απόσταση των Μαύρων από τους Λευκούς, τους επιτρέπει να δουν τι είναι ο λευκός καταναλωτής και η δίκαιη περιφρόνηση που τρέφουν για τον Λευκό γίνεται περιφρόνηση για κάθε παθητικό καταναλωτή. Όσοι Λευκοί απορρίπτουν αυτόν τον ρόλο [του παθητικού καταναλωτή] δεν έχουν ελπίδες παρά μόνον αν ενοποιούν όλο και περισσότερο τον αγώνα τους με τον αγώνα των Μαύρων, βρίσκοντας μόνιους τους και υποστηρίζοντας μέχρι τα άκρα τους συνεκτικούς λόγους αυτού του αγώνα. Αν μπροστά στη ριζοσπαστικοποίηση του αγώνα η συμμαχία τους διασπαστεί, μοιραία θα αναπτυχθεί ένας μαύρος εθνικισμός που θα καταδικάζει την κάθε πλευρά σε μια σύγκρουση σύμφωνα με τα πιο παλιά μοντέλα της κυρίαρχης κοινωνίας. Όταν η παραίτηση είναι αδύνατο να διαρκέσει, η άλλη όψη της σημερινής εναλλαγής είναι μια σειρά αμοιβαίων εκκαθαρίσεων».

Καταστασιακή Διεθνής²

1. Kimberlé Crenshaw, *Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics*, The University of Chicago Legal Forum, 1989.

2. Η παρακμή και η πτώση της θεαματικής-εμπορευματικής οικονομίας, *Καταστασιακή Διεθνής*, τεύχος 10, 1966. Κείμενο που δημοσιεύτηκε με αφορμή την εξέγερση του μαύρου προλεταριάτου στο Watts το 1965. Μεταφράστηκε στα ελληνικά και εκδόθηκε στη συλλογή *Internationale Situationniste, Το ξεπέρασμα της τέχνης*, Εκδόσεις Ύψιλον, 1999 (1985).

Εισαγωγή

Επιλέξαμε να παραθέσουμε τα δύο προηγούμενα αποσπάσματα γιατί, ενώ πραγματεύονται το ίδιο ζήτημα, εκπροσωπούν δύο διαφορετικούς κόσμους: από τη μια, τον κόσμο της κατάφασης στο υπάρχον κοινωνικό σύστημα και των αστικών δικαιωμάτων που βασίζονται στο καπιταλιστικό μότο «η ελευθερία μου τελειώνει εκεί που αρχίζει η ελευθερία του άλλου». Από την άλλη, τον κόσμο της αλληλεγγύης και του κοινού αγώνα απέναντι στην ολότητα των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων με στόχο την πλήρη ανατροπή τους.

Το απόσπασμα της Crenshaw προέρχεται από το άρθρο στο οποίο εισήγαγε την έννοια της διαθεματικότητας (intersectionality), το οποίο άσκησε τεράστια επιρροή σε ολόκληρη την τάση των πολιτικών της ταυτότητας. Δεν θα ασχολούμασταν με το συγκεκριμένο απόσπασμα αν θεωρούσαμε ότι συνιστά απλώς μια αλληγορία την οποία χρησιμοποιεί η Crenshaw για να αποσαφηνίσει τι ακριβώς εννοεί με τον όρο διαθεματικότητα. Αντίθετα, θεωρούμε ότι αυτός ακριβώς είναι ο τρόπος που αντιλαμβάνονται τις κοινωνικές σχέσεις οι υπερασπιστές των πολιτικών της ταυτότητας και της διαθεματικότητας. Ο κοινωνικός ανταγωνισμός εξαντλείται στον ανταγωνισμό μεταξύ αυτών που βρίσκονται στο υπόγειο: ένα σύνολο απομονωμένων ατόμων μέσα σε ένα πλέγμα μικρο-εξουσιών και προνομίων που διαγκωνίζονται για να αποδείξουν στους από πάνω, στους κλειδοκράτορες των αστικών δικαιωμάτων, στο κράτος, ότι τους αξίζει μια θέση στον ήλιο του καλύτερου δυνατού κόσμου. Ούτε λόγος βέβαια για αλληλεγγύη μεταξύ των από κάτω, προκειμένου να αγωνιστούν ενάντια σε αυτή καθαυτή την ύπαρξη του υπογείου όπου είναι καταδικασμένοι να επιβιώνουν. Το μόνο που μπορεί να υπάρξει είναι συμμαχίες μεταξύ ταυτοτήτων, παρόμοιες με τις συμμαχίες μεταξύ «ομάδων συμφερόντων».

«Το πρόβλημα με τις πολιτικές της ταυτότητας δεν είναι ότι αποτυγχάνουν να υπερ-

βούν τη διαφορά [...] αλλά μάλλον το αντίθετο: ότι συχνά θολώνουν ή αγνοούν τις διαφορές εντός της ομάδας», λέει η Crenshaw.¹ Δεδομένου ότι στις προθέσεις της συγγραφέως αλλά και των υποστηρικτών της διαθεματικότητας γενικότερα δεν ήταν (ούτε είναι) η εξεύρεση κάποιου κοινού τόπου διεξαγωγής του αγώνα ενάντια στο κεφάλαιο και το κράτος, αλλά η καταγγελία των «προνομιούχων» (εντός της τάξης των προλετάρων κατά βάση) και η αναγνώριση (από τις υπόλοιπες ταυτοτικές ομάδες και από το κράτος), δεν είναι τυχαίο ότι αυτό που ακολούθησε είναι ο γεωμετρικός πολλαπλασιασμός των ταυτοτήτων, η εμβάθυνση των διαχωρισμών και ο όλο και πιο έντονος παραγκωνισμός και απαξίωση κάθε συζήτησης περί κοινών ταξικών συμφερόντων και αγώνα ενάντια στον καπιταλισμό. Η διαθεματικότητα είναι η συνέχιση των πολιτικών της ταυτότητας με αναβαθμισμένα μέσα, είναι ο κήπος της Εδέμ των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων, ειδικά στη νεοφιλελεύθερη μορφή τους. Και δεν είναι τυχαίο ότι αναπτύχθηκε ταυτόχρονα με την ανάπτυξη του νεοφιλελευθερισμού, σε μια εποχή λυσσαλέας επίθεσης του κεφαλαίου και του κράτους του² ενάντια στις μορφές οργάνωσης της εργατικής τάξης και σε όσες παραχωρήσεις είχαν καταφέρει να κερδίσουν οι προλετάριοι μέσα από τους αγώνες και τις

1. Kimberlé Crenshaw, Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Colour, *Stanford Law Review*, 1993.

2. Όταν μιλάμε για το κεφάλαιο και το κράτος του, δεν υπαινισσόμαστε ότι μπορεί να υπάρξει κάποιο «καλό» εργατικό ή προλεταριακό κράτος. Αντίθετα, χρησιμοποιούμε την κτητική αντωνυμία για να δείξουμε ότι το κεφάλαιο και το κράτος δεν είναι δύο ανεξάρτητα συστήματα εξουσίας, η «οικονομική» και η «πολιτική» εξουσία, όπως πιστεύουν πολλοί αναρχικοί. Αντιθέτως, το κράτος είναι η πολιτική μορφή του κεφαλαίου ως κοινωνικής σχέσης παραγωγής και αναπαραγωγής, ο συγκεκριμένος πολιτικός τρόπος ύπαρξης και κυριαρχίας της. Η κατάργηση του καπιταλισμού είναι επομένως αναγκαία και κατάργηση του κράτους.

επαναστάσεις ενός αιώνα. Είχε πλέον έρθει η στιγμή να μετατραπεί ο προλετάριος σε «επιχειρηματία του εαυτού του», που βρίσκεται σε διαρκή εκπαίδευση για να βελτιώνει τις δεξιότητές του, σε συνεχή ανταγωνισμό με τους υπόλοιπους προλετάριους, γεμάτος χλευασμό για τις «οπισθοδρομικές» εργατικές διεκδικήσεις. Πέρα από την αύξηση του βαθμού εκμετάλλευσης του προλεταριάτου, αυτή η νεοφιλελεύθερη ιδεολογία έχει ως στόχο να εκμηδενίσει την ταξική διαφορά μεταξύ αφε-

ντικού και εργάτη, αλυσοδένοντας ακόμα πιο σφιχτά το προλεταριάτο στις ανάγκες της καπιταλιστικής συσσώρευσης.³

Προκειμένου το σύστημα να αντλήσει κάποια νομιμοποίηση, αναπτύσσεται το νεοφιλελεύθερο ιδεολόγημα περί ίσων ευκαιριών. Έτσι, πέρα από τη σοσιαλδημοκρατική ρητορική περί διεκδίκησης δικαιωμάτων, ένα μεγάλο μέρος των πολιτικών που βασίζονται στη θεωρία της διαθεματικότητας έχει υιοθε-

3. Chi Chi Shi, Defining My Own Oppression, Neoliberalism And The Demands Of Victimhood, *Historical Materialism*, Issue 26, 2018.

τήσει τη νεοφιλελεύθερη ρητορική περί ανισοτήτων και εξασφάλισης ίσων ευκαιριών. Σύμφωνα με αυτές τις πολιτικές, το να έχεις γεννηθεί φτωχός ή μαύρη γυναίκα αποτελεί πρόβλημα διότι δεν έχεις ίσες ευκαιρίες επιτυχίας εντός της καπιταλιστικής κοινωνίας. Με άλλα λόγια, οι ταξικές ανισότητες, που συγκροτούν τον πυρήνα της αναπαραγωγής του καπιταλισμού, γίνονται αντιληπτές απλώς ως ένα εμπόδιο στην κοινωνική ανέλιξη του ατόμου. Η φτώχεια δεν γίνεται κατανοητή ως κάτι που θα πρέπει να εξαλειφθεί και να εκλείψει αλλά ως ατομικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει μια μερίδα ανθρώπων, οι οποίοι πρέπει να λάβουν βοήθεια (από το κράτος) για να το ξεπεράσουν. Επομένως, στόχος δεν είναι η κατάργηση των τάξεων (ούτε κατ' επέκταση η κατάργηση του φύλου και της φυλής) αλλά η εξάλειψη του «ταξισμού» (classism) – δηλαδή, η αφαίρεση των εμποδίων που δεν επιτρέπουν στους φτωχούς προλετάριους να ανέλθουν κοινωνικά.⁴

Η έννοια του «ταξισμού» είναι ενδεικτική για το πόσο αποκομμένη από μια ανάλυση των υλικών συνθηκών είναι η θεωρία της διαθεματικότητας. Το πρόβλημα στον καπιταλισμό δεν είναι ότι οι προλετάριοι υφίστανται *διάκριση* από τους ιδιοκτήτες αυτού του κόσμου αλλά ότι υφίστανται *εκμετάλλευση* και *αλλοτρίωση*. Ότι δηλαδή, απογυμνωμένοι από μέσα παραγωγής και συντήρησης, είναι υποχρεωμένοι, προκειμένου να επιβιώσουν, να πωλούν την εργασιακή τους δύναμη και να λαμβάνουν ως αντάλλαγμα ένα ελάχιστο κομμάτι της αξίας που παράγουν. Ότι είναι υποχρεωμένοι, αν θέλουν να μην πεθάνουν από την πείνα, να εντάσσουν τη ζωντανή τους δραστηριότητα στην αέναη παραγωγή αξίας, παράγοντας κάτι ξένο και εχθρικό προς αυτούς, το κεφάλαιο.

4. Walter Benn Michaels, *The Political Economy of Anti-Racism*, *NONSITE*, issue 23, 2018.

Περί προνομίων...

Το απομονωμένο άτομο, η προσωπική του ιστορία, το τραύμα του, η εμπειρία του γίνονται μέσα από το πρίσμα της διαθεματικότητας οι μοναδικές αξιόπιστες πηγές για οποιαδήποτε ανάλυση της κοινωνικής πραγματικότητας. Το δικαίωμα να έχεις άποψη ή να μιλήσεις για ένα θέμα είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ταυτότητά σου, και το δικαίωμα αυτό αφαιρείται από οποιονδήποτε *δεν φέρει τη συγκεκριμένη ταυτότητα* που συνδέεται με το *συγκεκριμένο* θέμα. Οι αγγλοσάξονες διαθεματικοί χρησιμοποιούν την εξής φράση σε αυτές τις περιπτώσεις: «Don't speak over my lived experience!», σε ελεύθερη μετάφραση, «Μην επισκιάζεις με αυτά που λες τη βιωμένη μου εμπειρία!». Δεν πρόκειται απλώς για έναν χοντροκομμένο υποκειμενισμό αλλά για σολιψισμό.⁵ Μέτρο των πάντων γίνεται η προσωπική ταυτότητα, τα κοινωνικά φαινόμενα αναλύονται σαν να πρόκειται για πείραμα του Παβλόφ, οι άνθρωποι μετατρέπονται σε ανδρείκελα.⁶

5. Αντιγράφουμε από τη Wikipedia: «Ο σολιψισμός (από το λατινικό *solus ipse* = ο ίδιος μόνο) ή εγωμονισμός είναι ιδεαλιστική υποκειμενική θεωρία σύμφωνα με την οποία δεν υπάρχει τίποτε άλλο στον κόσμο εκτός από το υποκείμενο, τον άνθρωπο και τη συνείδησή του. Όλα τα άλλα μέσα στο σύμπαν, ακόμα και το γένος των άλλων ανθρώπων, δεν υπάρχουν στην πραγματικότητα, αλλά μόνο στη συνείδηση του υποκειμένου και η ύπαρξή τους δεν είναι παρά ένα παράγωγο της συνείδησής του. Έτσι το υποκειμενικό “Εγώ” μαζί με το συνειδησιακό του περιεχόμενο γίνεται το μοναδικό ον, ενώ όλα τα άλλα Εγώ είναι απλά ιδέες του “δικού μου Εγώ”».

6. Κατά την πρόσφατη τραγωδία με τη φωτιά στο Μάτι, εκφράστηκε μια πλατιά αλληλεγγύη τόσο από ντόπιους όσο και από μετανάστες απέναντι στους ανθρώπους που υπέφεραν από την καταστροφή. Σε αυτή τη συγκυρία άρχισαν να διακινούνται κείμενα και απόψεις στα δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης από ανθρώπους που εμπνέονται από τη διαθεματικότητα, όπου εκφραζόταν η θέση ότι οι ντόπιοι εξέφρασαν την αλληλεγγύη τους διότι ταυτίζονταν με τα θύματα (μεσαία τάξη με ιδιοκτησία), ενώ δεν έκαναν το ίδιο απέναντι στους

Αυτή η στροφή προς τον εαυτό λαμβάνει την πιο εύγλωττη μορφή της στη θεωρία του προνομίου. Η ενδοταξική ιεραρχία, αποτέλεσμα του καπιταλιστικού καταμερισμού της εργασίας που διαμεσολαβείται από τη φυλή, το φύλο, τη σεξουαλική προτίμηση κοκ, υποβιβάζεται σε ένα δίκτυο προνομίων και προκαταλήψεων. Σημασία δεν έχει τι λες αλλά από ποια θέση το λες. Εξάλλου, το ζητη-

---

μετανάστες που πνίγονται στο Αιγαίο. Κατά συνέπεια, η αλληλεγγύη αυτή είχε φυλετικά κίνητρα και άρα εξέφραζε τον γενικευμένο ρατσισμό των ντόπιων απέναντι στους μετανάστες. Κατ' αρχάς το ότι οι ντόπιοι, στο σύνολό τους, δεν έδειξαν την αλληλεγγύη τους στους μετανάστες (ακόμα και αν στις περισσότερες περιπτώσεις παρέμεινε σε επίπεδο ανθρωπισμού) είναι χοντροκομμένο ψέμα. Δεν έχουν περάσει πολλά χρόνια από το 2015 -2016 και τη μεγάλη κινητοποίηση που υπήρχε από τα κάτω προκειμένου να στηριχθούν οι χιλιάδες μετανάστες που διέσχισαν τη χώρα. Αν οι διαθεματικοί θέλουν να βρουν τα αίτια της συνεχιζόμενης δυσχερής θέσης των μεταναστών, ας στρέψουν τα βέλη τους στην αριστερή κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ που έχει καταδικάσει τους μετανάστες σε εξοστρακισμό στα στρατόπεδα και εφαρμόζει κατά γράμμα τη συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας. Κατά δεύτερον, το ότι οι εκφραστές αυτών των απόψεων ανήκουν στη μεσαία τάξη με ιδιοκτησία δεν σημαίνει ότι αυτό ισχύει για το σύνολο του ντόπιου πληθυσμού ούτε για το σύνολο των ανθρώπων που πέθαναν, τραυματίστηκαν ή καταστράφηκε το σπίτι τους από τη φωτιά, ειδικά μετά από οχτώ χρόνια μνημονίων όπου όσοι έχουν την «τύχη» να δουλεύουν πληρώνονται με 350 έως 400 ευρώ τον μήνα. Επιπλέον, το ότι οι ντόπιοι είναι εν συνόλω ρατσιστές δεν είναι παρά ένα αυθαίρετο συμπέρασμα μεταμοντέρνας κοπής που υποστασιοποιεί τους φυλετικούς διαχωρισμούς εντός του καπιταλισμού: τα ανθρώπινα όντα μετατρέπονται σε υποκείμενα μόνο της υποταγής τους (subjection) στις εξουσιαστικές δομές. Τέλος, η έννοια της «ρατσιστικής αλληλεγγύης», η οποία συνοψίζει το επιχείρημά τους, είναι κι αυτή γέννημα θρέμμα της διαθεματικότητας και δείχνει ότι οι άνθρωποι αυτοί δεν κατανοούν καν τι σημαίνει αλληλεγγύη. Είναι γεγονός ότι η *ενσυναίσθηση*, ένα βασικό ειδολογικό χαρακτηριστικό του ανθρώπου, είναι αρκετό για να καταρρεύσει ο πύργος της διαθεματικότητας, γι' αυτό και οι διαθεματικοί κρατούν μόνο την *εμπάθεια*, με την ελληνική έννοια του όρου.

μα είναι να αποτραπεί κάθε συζήτηση για το πώς θεμελιώνονται και μετασχηματίζονται οι διαχωρισμοί εντός του καπιταλισμού και για το πώς μπορεί να υπάρξει μια ενότητα που θα στραφεί έμπρακτα ενάντια σε ό,τι μας κρατά διαχωρισμένους. Όπως γράφει ο Walter Benn Michaels: «[Κ]άποιοι από εμάς υποστηρίζουμε ότι οι πολιτικές της ταυτότητας δεν είναι μια εναλλακτική των ταξικών πολιτικών αλλά μια μορφή τους: είναι οι πολιτικές μιας ανώτερης τάξης που δεν έχει κανένα πρόβλημα στο να βλέπει ανθρώπους να μένουν πίσω, εφόσον δεν μένουν οι ίδιοι πίσω εξαιτίας της φυλής τους ή του φύλου τους. Και αυτό διακηρύσσεται όχι μόνο από τους ανθρώπους που αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως υπερασπιστές του κεφαλαίου αλλά και από πολλούς που δεν τον αντιλαμβάνονται ως τέτοιο (αυτό είναι τουλάχιστον ένα από τα πράγματα που εννοούσε ο Μαρξ με την έννοια της ιδεολογίας)».⁷

Η Peggy McIntosh, γκουρού της θεωρίας του προνομίου και ειδικά του «λευκού προνομίου», έγραφε: «Θεωρώ ότι οι λευκοί έχουν εκπαιδευτεί προσεχτικά ώστε να μην αναγνωρίζουν το λευκό προνόμιο, όπως οι άντρες έχουν εκπαιδευτεί να μην αναγνωρίζουν το ανδρικό προνόμιο. Έτσι ξεκίνησα με αυθόρμητο τρόπο να αναρωτιέμαι πώς είναι το να έχεις λευκό προνόμιο. [...] Κατέληξα να βλέπω το λευκό προνόμιο ως ένα αόρατο πακέτο γεμάτο περιουσιακά στοιχεία που μου δόθηκαν δωρεάν και τα οποία μπορώ να αξιολογήσω σε καθημερινή βάση, χωρίς όμως να τα αντιλαμβάνομαι. [...] Δεδομένου ότι είχα πρόβλημα στο να αντιμετωπίσω το λευκό προνόμιο και να περιγράψω τα αποτελέσματά του στη ζωή μου, είδα ότι υπάρχουν παραλληλισμοί με την απροθυμία των αντρών να αναγνωρίσουν το ανδρικό προνόμιο».⁸ Στις πολιτικές της ταυτότητας και στην προωθημένη

---

7. Walter Benn Michaels, *ό.π.*

8. Peggy McIntosh, *White Privilege And Male Privilege: A Personal Account of Coming to See Correspondences Through Work in Women's Studies*, 1988.

Οι περιπέτειες του...

Όσο περισσότερο παραιτείται τόσο ψηλότερα ανεβαίνει ο μιλιτάντς στον "χώρο"

Πιστεύει ότι ο αγώνας ενάντια στην εκμετάλλευση σημαίνει παραίτηση από τις επιθυμίες!

...Μιλιτάντη!

Αλλά ο μιλιτάντς παραμένει εγκλωβισμένος στη μιζέρια της καθημερινής ζωής

Καθένας μπορεί να αισθανθεί ότι όταν ο μιλιτάντς διακηρύττει ηχηρά την παραίτησή του από όλα του τα "προνόμια", αυτό εκφράζει απλώς τη μεγαλύτερη αλλοτρίωσή του

Έτσι Η Παραίτηση Του Μιλιτάντη Πρέπει Να Πάει Ακόμα Βαθύτερα!

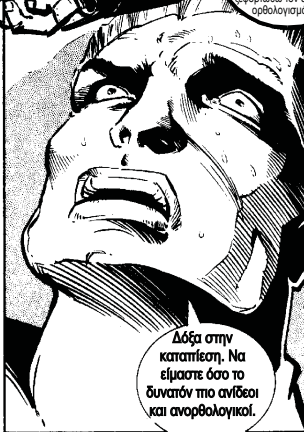
Η επίθεση στους μιλιτάντς πρέπει φίλοι μου για πράγματα που δεν είπαν ή δεν έκαναν είναι καλό πράγμα! Δείχνει ότι έχω δύσκολά τα ΕΛΛΗΝΙΑ για την υπόθεση. Κατάφερα επιτέλους να ξεφορτωθώ τον αρρενωπό ορθολογισμό μου!

Τι είναι οι μιλιτάντδες; Τι είναι η αριστερά; Η αριστερά συνολικά θα μπορούσε να περιγραφεί ως η διεθνής ένωση των ειδικών της καταπίεσης. Από τον ρατσισμό, τον σεξισμό, τις ηλικιακές διακρίσεις μέχρι την ταξική καταπίεση, τις διακρίσεις βάσει εμφάνισης, την ομοφοβία και ούτω καθεξής, οι αριστεροί μελετούν, ποσοτικοποιούν και αποβλέπουν στην **αντιπροσωπείωση** κάθε είδους καταπίεσης. Ο φιλεττικός εθνικιστής που αυτοπαρουσιάζεται ως μοναδική αυθεντία για τα αισθήματα, τις ιδέες και τις προσδοκίες του μαύρου ή του ισπανόφωνου κόσμου αποτελεί κλασικό παράδειγμα αριστερού. Μια φεμινίστρια ακαδημαϊκός που αυτοπαρουσιάζεται ως μοναδική αυθεντία για τα αισθήματα, τις ιδέες και τις προσδοκίες των γυναικών είναι επίσης ένα κλασικό παράδειγμα αριστερής.

Η δράση των αριστερών ως **ειδικών** επί των καταπίεσεων συνίσταται στην υπογράμμιση, την ενίσχυση και τη **διαχείριση** των αισθημάτων αδυναμίας. Από τους κοινωνικούς λειτουργούς και τους συνδικαλιστές μέχρι τους εθνικοαπελευθερωτικούς στρατούς, οι αριστεροί επιδιώκουν να εδραιωθούν ως μοναδικοί αντιπρόσωποι του ενός ή του άλλου είδους καταπίεσης. Ύστερα μπορούν να πουλήσουν την ειδικείση πάνω σε αυτή την καταπίεση στον αγοραστή που θα δώσει περισσότερα. Δηλώνουν αντιρατσιστές προσιτάνται ΜΚΟ που υπηρετούν την κρατική πολιτική διαχείρισης των μεταναστών προλετάριων.

Η ανάγκη του αριστερού μιλιτάντη για συνεχή δράση προέρχεται από την καλλιέργεια της ενοχής. Αυτή η ανάγκη για συνεχή δράση και η καλλιέργεια της ενοχής γρήγορα καταπνίγει κάθε συνείδηση των ευρύτερων στόχων της δράσης. Συντομα, η κυριαρχία της αριστεράς, της πολιτικής της ενοχής, γίνεται σημαντικότερη από κάθε θετικό αποτέλεσμα της δραστηριότητάς του.

Καθώς ο αριστερός ειδικεύεται σε συγκεκριμένες καταπίεσεις, βασική τακτική του είναι η διάδοση μιας συγκεκριμένης αντίληψης για την καταπίεση. Από τα χριστιανικά προγράμματα των δωδεκα βημάτων μέχρι τις «συνεδρίες κριτικής αυτοκριτικής» των μαοϊκών, οι αριστεροί καλλιεργούν ένα αίσθημα αδυναμίας για να αυξήσουν την επιρροή τους. Για αυτόν τον λόγο, οι αριστεροί εργάζονται για την ενίσχυση του φόβου, της ανεντιμότητας και του ανορθολογισμού. Οι κρυφές ή ελεγχόμενες συναντήσεις και η επιτηδευμένη και οριοθετημένη γλώσσα είναι ένας φυσικός τρόπος για την επιβολή της ιδεολογίας των αριστερών. Τα γκούλαγκ του σοβιετικού «κομμουνισμού» αποτελούν ένα καλό πρότυπο της πλήρους ανάπτυξης της αριστερής ιδεολογίας.

Για την κατάργηση του καπιταλισμού, του μιλιταντισμού και της ηθικολογίας
Against Sleep and Nightmare #6 [2000, τροποποιημένο]

διαθεματική τους μορφή, αφητηρία της πολιτικής συγκρότησης είναι η αναγνώριση των προνομίων σου, τα οποία θέτουν με αυστηρό τρόπο τα περιορισμένα όρια της πολιτικής δράσης, η οποία εξαντλείται στη διάδοση της ενοχής, την ηθικολογία και την καταγγελία όσων έχουν περισσότερα προνόμια από εσένα. Πρόκειται για μια θεωρία και πρακτική αυτοαναφορική, που αντανακλά τον ατομικισμό του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού, θέτοντας ως μοναδικό στόχο την αλλαγή του εαυτού αντί για την αλλαγή του κόσμου.⁹

Η άποψη ότι το «λευκό προνόμιο» ή το «ανδρικό προνόμιο» ή το «ετεροκανονικό προνόμιο» είναι απλώς ένα «αόρατο πακέτο γεμάτο περιουσιακά στοιχεία που δίνεται δωρεάν» είναι το κλειδί για να καταλάβουμε γιατί η αλληλεγγύη μεταξύ των καταπιεσμένων είναι κάτι το αδιανόητο στο πλαίσιο των πολιτικών της ταυτότητας και της διαθεματικότητας. Διαγράφοντας την έννοια της ολότητας των καπιταλιστικών σχέσεων, διαγράφονται και όλοι οι μηχανισμοί πειθάρχησης μέσα από τους οποίους περνάμε όλοι οι προλετάριοι προκειμένου να μετατραπούμε σε διαθέσιμη εργασιακή δύναμη για τις ανάγκες της παγκόσμιας καπιταλιστικής παραγωγής. Τίποτα δεν δίνεται δωρεάν στον καπιταλισμό, εκτός αν είσαι καπιταλιστής. Όπως γράφει χαρακτηριστικά μια τρανς γυναίκα (αφού έχει σημασία από ποια θέση μιλάει κανείς!): «Λόγω απόλυτης εξάρτησης, τα παιδιά παγιδεύονται στις σχέσεις φροντίδας στις οποίες έχουν γεννηθεί, και περικλείονται από διάφορους κατασταλτικούς αυταρχικούς θεσμούς (οικογένεια, σχολείο, κοινότητα, εκκλησία, κράτος). Οι διαδικασίες μέσω των οποίων τα παιδιά γίνονται άνδρες είναι διαδικασίες κατά τις οποίες τα παιδιά δέχονται κακοποίηση από το περιβάλλον τους και εκπαιδεύονται να φοβούνται τα συναισθήματά τους· δεν είναι προνόμιο το να περνάς μέσα από αυτές τις

διαδικασίες, είναι ένα είδος βίας, για το οποίο σε κανέναν δεν πρέπει να λέμε ότι οφείλει να είναι ευγνώμων».¹⁰

Στο κείμενο από την Καταστασιακή Διεθνή που παραθέσαμε παραπάνω, οι λευκοί προλετάριοι ταυτίζονται με τον «παθητικό καταναλωτή». Αυτό είναι το «προνόμιο» που έχουν έναντι των μαύρων, το ότι ποσοστιαία λιγότεροι από αυτούς είναι πεταμένοι στον σταθερό υπερπληθυσμό και επομένως μπορούν να καταναλώνουν περισσότερο εφόσον έχουν το «προνόμιο» να υφίστανται εκμετάλλευση,¹¹ κι αυτό είναι που τους κάνει δέσμιους ενός συστήματος που μπορεί να εξαγοράζει τη συναίνεση ταξινομώντας την εργασιακή δύναμη βάσει του χρώματος του δέρματος, βάσει του φύλου κοκ. Ούτε οι λευκοί ούτε οι μαύροι έχουν έλεγχο επάνω στη ζωή τους, γι' αυτό και έχουν κάθε λόγο να αγωνιστούν μαζί για να ανατρέψουν ένα σύστημα που κάνει τα πάντα για να τους οδηγήει συνεχώς σε «αμοιβαίες εκκαθαρίσεις».

Περί εμπειρίας και κοινών συμφερόντων...

Όλες οι ανθρώπινες εμπειρίες είναι διαμεσολαβημένες από μια σειρά παραγόντων (τάξη, φυλή, φύλο, θρησκεία, πολιτική ιδεολογία κ.λπ.), οι οποίοι καθορίζουν τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Η εμπειρία που αναδεικνύεται ως κεντρικό μεθοδολογικό εργαλείο στις πολιτικές της ταυτότητας και στη διαθεματικότητα, και άρα διαμεσολαβείται από αυτές, είναι η εμπειρία του απομονωμένου ατόμου. Η επίκληση στην εμπειρία έχει ως στόχο την επιβεβαίωση μιας ταυτότητας που ορίζεται αρνητικά σε αντιπαράθεση με όλες τις υπόλοιπες ταυτότητες. Αυτό που έχει σημασία είναι η σύνδεση της εμπειρίας με μια ταυτότητα. Γι' αυτό,

10. Automatic Writing, *Male privilege*, <https://automaticwriting1.wordpress.com/2017/03/14/male-privilege/>

11. Οπωσδήποτε εντός του καπιταλισμού είναι καλύτερα να σε εκμεταλλεύεται το κεφάλαιο παρά να μην σε εκμεταλλεύεται.

9. Chi Chi Shi, *ό.π.*

για παράδειγμα, κάθε άνδρας ξεχωριστά, ως μεμονωμένο άτομο, πρέπει να αναγνωρίσει το ανδρικό του προνόμιο. Η εμπειρία του απομονωμένου ατόμου δεν μπορεί να πάει πέρα από την επιφάνεια των αλλοτριωμένων καπιταλιστικών σχέσεων. Στις πολιτικές της ταυτότητας και στη διαθεματικότητα, η εμπειρία και το αποτέλεσμα της ταυτίζονται: «η εμπειρία μου δείχνει ότι είμαστε σε αντίπαλα στρατόπεδα: θα παραμείνουμε έτσι». Πρόκειται για αστικές πολιτικές, όψεις του κυρίαρχου θεάματος.

Εμείς δεν επιθυμούμε να μαντρώσουμε την εμπειρία μέσα σε ταυτότητες. Επιθυμούμε την απελευθέρωση της ανθρώπινης εμπειρίας από όλες τις αλλοτριωτικές μορφές των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων. Θέλουμε να πάρουμε την εμπειρία στα χέρια μας. Σε πλήρη αντίθεση με τις πολιτικές της ταυτότητας και τη διαθεματικότητα, το ζήτημα για ένα κίνημα που βάζει ως στόχο την κατάργηση των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων είναι να αναζητήσει μέσα στις διαφορετικές και κατακερματισμένες εμπειρίες που έχουμε εντός του καπιταλισμού όσα μας συνέχουν και όχι όσα μας διαχωρίζουν και αν δεν υπάρχουν επαρκώς να τα δημιουργήσει. Η εμπειρία να αποκτήσει την πραγματική διαλεκτική της μορφή, δημιουργώντας νέες, πιο πλούσιες εμπειρίες που συνδέουν το υποκείμενο με την ολότητα των κοινωνικών σχέσεων. Μέσα σε αυτή την ενεργή διαδικασία, και όχι σε ένα αφηρημένο επίπεδο, μπορούν να αναδυθούν τα υπαρκτά κοινά συμφέροντα. Πρόκειται για συλλογική, και όχι ατομική, παραγωγή της εμπειρίας. «Η έννοια της παραγωγής [...] έχει το νόημα της ολοκληρωμένης έννοιας της κοινωνικής παραγωγής ως προς την οποία η υλική παραγωγή των αγαθών αποτελεί έναν ειδικότερο σχηματισμό. Όταν ο Μαρξ μιλά για τον “κομμουνισμό ως παραγωγή των ίδιων των μορφών της κοινωνικής επικοινωνίας” αναφέρεται σε αυτή τη γενικότερη έννοια της κοινωνικής παραγωγής. Παραγωγή είναι η κοινω-

νικά αναγκαία δραστηριότητα».¹² Συνεπώς, η παραγωγή και η οργάνωση της εμπειρίας είναι μια συνεργατική κοινωνική διαδικασία, η οποία μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο αν διαλυθεί ο αστικός μύθος της ατομικής γνώσης και της ατομικής συγκρότησης.

«Ένας μεμονωμένος εργάτης –ανεξάρτητα από τον κλάδο της εργατικής τάξης στον οποίο ανήκει και τον βαθμό στον οποίο η συγκεκριμένη εργασία του διαφοροποιείται από την εργασία σε άλλους κλάδους– δημιουργεί τις “δικές του εμπειρίες”. Ο ορίζοντας αυτών των εμπειριών είναι η ενότητα του προλεταριακού πλαισίου ζωής. Αυτό το πλαίσιο περιλαμβάνει τόσο τα διαφορετικά επίπεδα στα οποία παράγονται τα χαρακτηριστικά της εργασιακής δύναμης ως προς την ανταλλακτική αξία και την αξία χρήσης της (κοινωνικοποίηση, ψυχική δομή του ατόμου, σχολείο, απόκτηση εργασιακής εμπειρίας, σχολή, ΜΜΕ) όσο και –αδιαχώριστα από αυτό– τη στρατολόγηση της εργασιακής του δύναμης στη διαδικασία παραγωγής. Μέσα από αυτό το ενοποιημένο πλαίσιο, του οποίου έχει την “εμπειρία” δημόσια και ιδιωτικά, αφομοιώνει “την κοινωνία ως σύνολο”, την ολότητα του πλαισίου της μυστικοποίησης».¹³

Η εμπειρία που αποκτιέται σε αυτό το πλαίσιο είναι κατακερματισμένη, καλουπωμένη από πειθαρχικούς μηχανισμούς (οικογένεια, σχολείο, αστυνομία κ.λπ.), από τη μισθωτή εργασία και, στον σύγχρονο καπιταλισμό, από την επονομαζόμενη βιομηχανία της συνείδησης (ΜΜΕ, διαφήμιση κοκ). Όλες αυτές οι εμπειρίες, που διαφοροποιούνται ανάλογα με τη θέση της προλεταρίσας εντός της ενδοταξικής ιεραρχίας, συνοψίζονται στην «αρχή της ισόβιας κάθειρξης»: γίνεται «δεύτερη φύση» του ανθρώπου η ακλόνητη πεποίθηση ότι οι καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις είναι φυσικές, αναπόδραστες,

12. Oskar Negt, Alexander Kluge, Eberhard Knödler-Bunte, *Η προλεταριακή δημόσια σφαίρα*, εκδόσεις Αντίθεση, 2016.

13. Η προλεταριακή δημόσια σφαίρα, ό.π.

και άρα δεν μπορούν να αλλάξουν, ίσως λίγο να βελτιωθούν. Οι πολιτικές της ταυτότητας και η διαθεματικότητα σταματούν σε αυτό το σημείο της ανάλυσης. Όπως σημειώνει ο Ντεμπόρ: «*Η αποσπασματικά θεωρημένη πραγματικότητα εκτυλίσσεται μέσα στην ίδια της τη γενική ενότητα σαν ένας ξεχωριστός ψευδόκοσμος, αντικείμενο της μοναδικής παρατήρησης*». ¹⁴ Το ζήτημα για το επαναστατικό κίνημα είναι να υπερβεί την αποσπασματικότητα των αλλοτριωμένων κοινωνικών σχέσεων (του ψευδόκοσμου ¹⁵ κατά τον Ντεμπόρ) και να αποπειραθεί σε συλλογικό επίπεδο να συνδέσει όλες αυτές τις διαφορετικές, και συ-

14. Γκυ Ντεμπόρ, *Η κοινωνία του θεάματος*, εκδόσεις Ελεύθερος Τύπος, 1986.

15. «*Συνήθως, η έννοια της αλήθειας χρησιμοποιείται σύμφωνα με τα κριτήρια της παραδοσιακής λογικής. Στην παραδοσιακή λογική η αλήθεια (Wahrheit) ταυτίζεται με την ορθότητα (Richtigkeit), δηλαδή "τη μορφική συμφωνία της παράστασής μας με το περιεχόμενό της, όποια και αν είναι κατά τα άλλα η σύσταση αυτού του περιεχομένου". Αντιθέτως, στη χεγκελιανή διαλεκτική λογική για να μπορέσουμε να εκφράσουμε την αλήθεια πρέπει να συλλάβουμε το ίδιο το περιεχόμενο του πράγματος, δηλαδή την ταυτότητα του πράγματος με την έννοια του. [...] Η έννοια είναι κατά τον Χέγκελ η κατορθωμένη αυτοανάπτυξη ενός φαινομένου από τη δυνατότητα στην πραγματικότητα. [...] Από αυτή την άποψη, το θέαμα [ο ψευδόκοσμος] είναι ψεύτικο όχι γιατί απλώς αποκρύπτει την πραγματική λειτουργία του καπιταλισμού, με τη συνηθισμένη έννοια που αποδίδουμε στην ιδεολογία, αλλά γιατί δεν ταυτίζεται με την έννοια της ανθρώπινης κοινωνίας, της ανθρώπινης ειδολογικής ύπαρξης: την ελεύθερη συνειδητή ιστορική δραστηριότητα, τη δυνατότητα των ανθρώπων να καθορίζουν ελεύθερα την ιστορία τους και να μεταβάλλουν τον εαυτό τους και το περιβάλλον τους. Αντιθέτως, το κεφάλαιο και το θέαμα εμποδίζουν αυτή τη δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα, τα δημιουργήματα της ανθρώπινης κοινωνίας αυτονομούνται και επιβάλλονται πάνω σε αυτή. Η κοινωνική κίνηση των ανθρώπων έχει για αυτούς τη μορφή μιας κίνησης που τους ελέγχει αντί να την ελέγχουν*». [Από αδημοσίευτη μελέτη της Κοινωνίας του Θεάματος του Γκυ Ντεμπόρ.] Βάσει αυτής της διαλεκτικής ψεύδους-αλήθειας θα χρησιμοποιούσαμε και την έννοια της ψευδούς συνείδησης.

χνά αντιτιθέμενες, εμπειρίες προς την κατεύθυνση της **κατάργησης της ταυτότητας της διαχωρισμένης εμπειρίας**. Αυτή η αυτόνομη συλλογική οργάνωση της εμπειρίας των προλεταρίων συνιστά τη βάση για τη δημιουργία της προλεταριακής δημόσιας σφαίρας, δηλαδή για τη δημιουργία των αναγκαίων μορφών και μέσων επικοινωνίας και δράσης μέσω των οποίων οι κατακερματισμένες εμπειρίες αντίθεσης και αγώνα ενάντια στις καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις θα μπορέσουν να συνδυαστούν σε μια συλλογική πρακτική, σε έναν τρόπο ζωής και αγώνα από τα οποία θα μπορέσουμε να μετασχηματίσουμε τις υφιστάμενες κοινωνικές συνθήκες και σχέσεις και να κινηθούμε προς την κατάργηση του κεφαλαίου και όλων των αλλοτριωτικών του μεσολαβήσεων. Η προλεταριακή δημόσια σφαίρα βρίσκεται στον αντίποδα της αστικής δημόσιας σφαίρας, κομμάτι της οποίας είναι οι πολιτικές της ταυτότητας και η διαθεματικότητα, στον αντίποδα της θεαματικής κοινωνίας του γενικευμένου διαχωρισμού, στον βαθμό που οι ίδιοι οι προλετάριοι οργανώνουν τις ανάγκες, τις εμπειρίες και τα συμφέροντά τους σε αντιπαράθεση με τις ανάγκες της καπιταλιστικής συσσώρευσης.

Δεν πρόκειται για μια αφηρημένη διαδικασία. Ο τρόπος που βιώνουν οι προλετάριοι την καθημερινότητά τους έχει μια υλική διάσταση, η οποία συνδέεται άρρηκτα με την υλική βάση του καπιταλισμού. Η βία, η καταπίεση, η εκμετάλλευση γίνονται αντιληπτές με υλικούς όρους, ως περιορισμός των δυνατοτήτων της ζωής, ως περιορισμός της ελευθερίας, ως φτώχεια. Όσο μαζική και εκλεπτυσμένη κι αν είναι η παραγωγή καπιταλιστικών εμπορευμάτων, όσο διευρυμένη κι αν είναι η αφομοίωση της προλεταριακής εμπειρίας μέσα στη σφαίρα της παραγωγής νέων εμπορευμάτων, ¹⁶ οι πολύπλευρες ανάγκες των

16. «*Οι εμπειρίες μετατρέπονται σε εμπορεύματα στον βαθμό που μπορούν να αναχθούν σε έναν κοινό παρονομαστή. Όλες οι εμπειρίες του προλεταριάτου είναι συγκεκριμένες. Μπορούν να γενικευτούν, αλλά δεν μπορούν να αναχθούν σε αυτόν*

προλετάρων (σωματικές, ψυχικές, πνευματικές) είναι αδύνατον να ικανοποιηθούν εντός του καπιταλισμού.

«Ο χρόνος εργασίας σαν μέτρο του πλούτου τοποθετεί τον ίδιο τον πλούτο σαν θεμελιωμένο στη φτώχεια... Γιατί ο πραγματικός πλούτος είναι η αναπτυγμένη παραγωγική δύναμη όλων των ατόμων»,¹⁷ δηλαδή η συλλογική ανάπτυξη όλων των πολύπλευρων δυνατοτήτων του ανθρώπου. Ο πλούτος της καπιταλιστικής παραγωγής που εμφανίζεται σαν ένας «τεράστιος σωρός εμπορευμάτων» αντιστοιχεί στη μονόπλευρη ανάπτυξη του ατόμου, στην ένταξή του στον καπιταλιστικό καταμερισμό της εργασίας, στην πρόσδεσή του σε μια ταυτότητα, στην αναπαραγωγή αλλοτριωμένων κοινωνικών σχέσεων που έχουν αξία χρήσης μόνο για το κεφάλαιο. «Έτσι, η έννοια της παραγωγής της **κοινωνικής αξίας χρήσης** αφορά κυρίως την **αξία χρήσης των κοινωνικών σχέσεων**. Αυτή η κατηγορία προϋποθέτει ότι, όσον αφορά τη μορφή της, η ολότητα της κοινωνικής παραγωγής ρυθμίζεται από την παραγωγή αξιών χρήσης· προσδιορίζει το κατά πόσο παράγεται ένας κοινωνικός πλούτος στον οποίο έχουν πρόσβαση όλοι οι άνθρωποι χωρίς να εμπλακούν σε άλυτες αντιφάσεις. Ο Μαρξ περιγράφει τον κοινωνικό πλούτο υπό αυτήν την έννοια ως την πολύπλευρη ανάπτυξη των ειδολογικών δυνατοτήτων του ανθρώπου: **κοινωνικότητα – συνεργασία – ελευθερία – συνείδηση – καθολικότητα – πλούτος των αναγκών και ανάπτυξη των υποκειμενικών ανθρώπινων αισθήσεων**. Κάθε μία από αυτές τις μορφές ανθρώπινης έκφρασης

τον κοινό παρονομαστή (π.χ. σε κλίμακες αξιών, σε διαπιστευτήρια ή σε ιεραρχίες επαναστατικής συμπεριφοράς). Αυτές οι εμπειρίες παράγονται ως ποιοτικές στιγμές. Η επεξεργασία της προλεταριακής εμπειρίας είναι δύσκολη, γιατί της λείπει η ισομετρία των εμπορευματικών σχέσεων. Αλλάζει με κάθε αλλαγή της κατάστασης». Η προλεταριακή δημόσια σφαίρα, ό.π.

17. Καρλ Μαρξ, *Grundrisse, Τόμος Β'*, Εκδόσεις Στοχαστής, 1990, σ. 541.

[...] υπό τις υφιστάμενες σχέσεις, τείνουν να αποσυντίθενται και να αποκλείουν αμοιβαία η μία την άλλη».¹⁸

Σε αυτό το πλαίσιο, το άτομο αποκτά την πραγματική του υπόσταση, σε αντίθεση με το απομονωμένο άτομο των πολιτικών της ταυτότητας και της διαθεματικότητας, που το μόνο που επιζητά είναι η ενδυνάμωση (empowerment) της ταυτότητάς του σε αντιπαράθεση με όλες τις υπόλοιπες. Εδώ καταρρίπτεται και ο μύθος ότι η ταξική θεώρηση των πραγμάτων εξαφανίζει το άτομο με τις ιδιαιτερότητές του ή τις διαφορές του. Αντίθετα, αντιλαμβανόμενες τον κομμουνισμό ως την πολύπλευρη ανάπτυξη των ειδολογικών δυνατοτήτων του ανθρώπου, είναι πέρα από σαφές ότι αυτό δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί παρά μόνο μέσα από τον εμπλουτισμό του ατόμου, δηλαδή μέσα από την ανάπτυξη των διαφορετικών και πολύπλευρων δυνατοτήτων του. Και είναι, επίσης, πέρα από σαφές, ότι αυτός ο ατομικός εμπλουτισμός δεν είναι παρά μια συλλογική διαδικασία στην οποία πραγματώνεται υλικά η εμφοτική έννοια της ελευθερίας: η ελευθερία του ενός αποτελεί προϋπόθεση για την ελευθερία όλων. Όπου οι μορφές επικοινωνίας και ρύθμισης των συμφερόντων εκφράζουν την αμοιβαία εξάρτηση του συμφέροντος ενός ατόμου από την ικανοποίηση των συμφερόντων όλων των υπόλοιπων ατόμων. Τα συμφέροντα που περιγράφονται εδώ δεν πρέπει να συγχέονται με τα εγωκεντρικά συμφέροντα που επιχειρεί να ρυθμίσει η αστική δημόσια σφαίρα και που αποτελούν αντικείμενο μελέτης/διεκδίκησης των πολιτικών της ταυτότητας και της διαθεματικότητας. «Το ζήτημα που τίθεται εδώ είναι ο μετασχηματισμός αυτών των καθαρών εγωιστικών συμφερόντων σε συμφέροντα που θα είναι πραγματικά αντάξια της ανθρωπότητας: “Στη θέση της παλιάς αστικής κοινωνίας, με τις τάξεις και τις ταξικές της

18. Η προλεταριακή δημόσια σφαίρα, ό.π. Δική μας η έμφαση.

αντιθέσεις έρχεται μια ένωση όπου η ελεύθερη ανάπτυξη του καθενός είναι η προϋπόθεση για την ελεύθερη ανάπτυξη όλων»¹⁹».²⁰

Δεν μπορούμε να περιγράψουμε με λόγια το πώς θα είναι μια κοινωνία όπου οι άνθρωποι θα έχουν πάρει τη ζωή τους στα χέρια τους. Μπορούμε όμως να ψηλαφίσουμε και να αναδείξουμε εκείνες τις στιγμές που αναπτύσσονται τώρα, μέσα και ενάντια στις καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις, και οι οποίες δείχνουν προς την κατεύθυνση της χειραφέτησης και της απελευθέρωσης. Αυτή είναι μια θεμελιώδης διαφορά μας από τις πολιτικές της ταυτότητας και τη διαθεματικότητα που έχουν ως αποτέλεσμα, κάποιες φορές αθέλητο, την υπονόμευση και την εξάλειψη αυτών των στιγμών. Ότι περιγράφουμε παραπάνω δεν είναι ουτοπίες, είναι μορφές της ανθρωπίνης δραστηριότητας που αναπτύσσονται κάθε φορά που οι προλετάριοι αντιτίθενται εμπράκτως στη μοίρα που τους επιφυλάσσει αυτό το σύστημα εκμετάλλευσης: δράσεις αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας, συλλογικές λεηλασίες εμπορευμάτων, συλλογική άρνηση πληρωμής εισιτηρίων στα μέσα μεταφοράς, άγριες απεργίες, καταλήψεις χώρων εργασίας, σχολείων, πανεπιστημίων, εξεγέρσεις, επαναστάσεις. Δεν πρόκειται για μια γραμμική διαδικασία, είναι γεμάτη πισωγυρίσματα και σκαμπανεβάσματα, γεμάτη «νίκες» που αποδείχθηκαν οι μεγαλύτερες ήττες και γεμάτη «ήττες» που αποδείχθηκαν οι σημαντικότερες νίκες.²¹ Πέρα από την άμεση βία, το κεφάλαιο και το κράτος του χρησιμοποιούν τους διαχωρισμούς, την απομόνωση και την αφομοίωση προκειμένου να καταστείλουν αυτές τις στιγμές αυτοοργάνωσης της δραστηριότητας των προλετάρων. Θεωρούμε ότι

οι πολιτικές της ταυτότητας και η θεωρία της διαθεματικότητας αποτελούν κομμάτι της αντι-εξέγερσης και της αντεπανάστασης. Όχι γιατί δεν υπάρχουν διαχωρισμοί βάσει φύλου ή φυλής, αλλά γιατί ο τρόπος που γίνονται αντιληπτοί αυτοί οι διαχωρισμοί στις πολιτικές της ταυτότητας και στη διαθεματικότητα δεν έχουν κανένα απελευθερωτικό περιεχόμενο. Αντίθετα, παγιώνουν και φυσικοποιούν τις καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις, αποκρύπτοντάς τες. Εναπόκειται στο προλεταριακό κίνημα να αναδείξει μέσα στους αγώνες του την πραγματική υλική βάση αυτών των διαχωρισμών με στόχο την κατάργησή τους:

*«Η κατανόηση αυτού του κόσμου μπορεί να στηριχτεί μόνο στην αμφισβήτηση, μια αμφισβήτηση που είναι αληθινή και πραγματική μόνον ως αμφισβήτηση της ολότητας».*²²

*«Ιδού η Ρόδος, ιδού και το πήδημα!
Ιδού το ρόδο, χορέψτε!»*²³

19. Καρλ Μαρξ και Φρίντριχ Ένγκελς, *Το Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος*, Διαλεχτά Έργα, Εκδοτικό της ΚΕ του ΚΚΕ, χ.χ., σ. 49

20. *Η προλεταριακή δημόσια σφαίρα*, ό.π.

21. Οι άσχημες μέρες θα τελειώσουν, *Καταστασιακή Διεθνής*, τεύχος 7, 1962. Περιλαμβάνεται στη συλλογή *Το Ξεπέρασμα της Τέχνης*, ό.π.

22. Η Γεωπολιτική της Χειμερίας Νάρκης, *Καταστασιακή Διεθνής*, τεύχος 7, 1962. Περιλαμβάνεται στη συλλογή *Το Ξεπέρασμα της Τέχνης*, ό.π.

23. Καρλ Μαρξ, *Η 18η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, τροποποιημένη μετάφραση.